

FOTO: MARKZEKHUIS

 Ekster *Pica pica*

Eksters komen voor in vrijwel heel Europa. Ze verdedigen jaarrond kleine territoria en hebben een flexibele voedselkeus. Vogels met een territorium slapen alleen of paarsgewijs, maar niet-territoriale vogels kunnen zich verzamelen op grotere slaapplekken tot op 4 km van de locatie waar ze de dag doorbrengen. In gemeenschappelijk bewoonde gebieden ondervindt de Ekster concurrentie om voedsel en nestplaatsen van de dominante Zwarte Kraai, die ook nesten predeert. Vermoedelijk treedt ook voedselconcurrentie op met Kauwen (Birkhead 1991). De hieronder voor ons land beschreven ontwikkeling – afname op platteland, toename in stedelijk gebied – is ook elders geconstateerd, bijvoorbeeld in Duitsland (Gedeon *et al.* 2014) en Frankrijk (Issa & Muller 2015).

Broedtijd

Voorkomen

Vanwege de opvallende nesten is het lokaliseren van broedgevallen eenvoudig, mits er nog geen blad aan de bomen zit. Alleen nesten in sparren en grote struwelen van meidoorn, sleedoorn of wilg vallen soms nauwelijks op. Eksters zijn luidruchtig en goed zichtbaar vanwege hun neiging om zich te etaleren in boomtoppen. Nadat er eieren zijn gelegd, kunnen ze zich echter bijzonder steels gedragen.

In 2013–2015 zijn Eksters in bijna alle atlasblokken met opgaande begroeiing aangetroffen, zelfs halverwege de Afsluitdijk en op Rottumerplaat. De dichtheden per atlasblok variëren fors en zijn met name in overwegend beboste blokken erg laag (1–3 paren). In enkele blokken op de Veluwe en in Drenthe ontbreekt de soort zelfs. In overwegend agrarisch landschap bedraagt de dichtheid meest 4–10 paren per blok. Naarmate er meer bebouwing aanwezig is in een blok, neemt de dichtheid verder toe, tot meer dan 250 paren per blok in enkele steden. Hier is de Ekster een algemene soort (doorgaans 2–3 keer zo talrijk als Zwarte Kraai) die er ruim opgezette naoorlogse wijken met veel gazons en hoge bomen prefereert; in meer gesloten bebouwing, vaak oudere wijken, is de dichtheid lager (Schoppers 2017). Dat Eksters in Noordoost-Nederland gemiddeld in relatief lage dichtheden voorkomen, hangt ten dele samen met de lagere bevolkingsdichtheid aldaar.

De landelijke broedpopulatie wordt geschat op 45.000–65.000 paren.

Veranderingen

Al bij het eerste atlasproject in 1973–1977 kenden Eksters een zeer ruime verspreiding. Ze ontbraken alleen in delen van het Waddengebied (Schiermonnikoog, Rottumerplaat, deel van Terschelling), het Deltagebied (Hoekse Waard, Zuid-Beveland) en Oostelijk en Zuidelijk

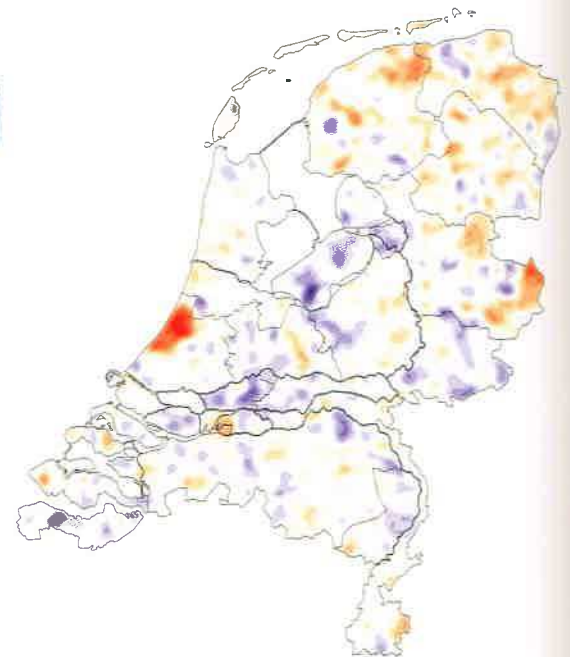
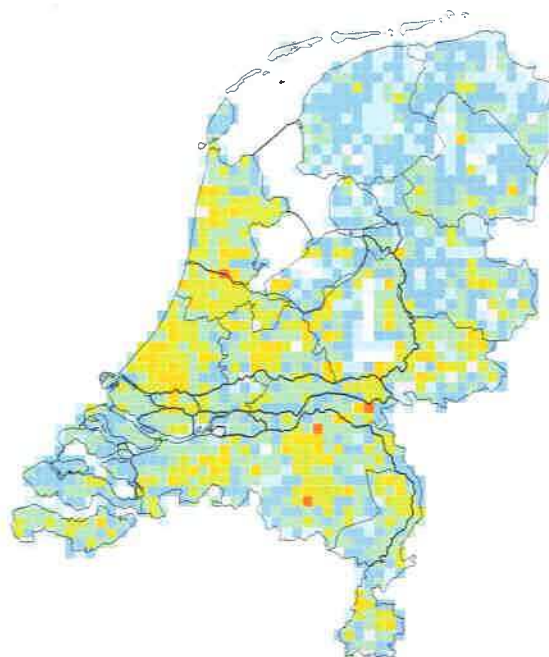
BROEDVOGELS

> Aantal broedparen per atlasblok 2013-2015.

aanwezig (17)	51-100 (249)
1-3 (106)	101-250 (82)
4-10 (228)	251-500 (4)
11-25 (487)	501-1000
26-50 (421)	>1000

>> Verandering relatieve dichtheid broedvogels 2013-2015 vs 1998-2000.

 afname – stabiel – toename

Flevoland. Deze lacunes waren binnen tien jaar opgevuld en de verspreiding op het niveau van atlasblokken is sindsdien onveranderd, wat geenszins geldt voor de situatie in detail.

Ondanks een enorme jachtdruk in de jaren zeventig en tachtig, waarbij geen middel werd geschuwd (afschot, doorschieten van nesten, vangkooien, gif, klemmen), tierden Eksters welig in allerlei landschappen. Ze waren lokaal talrijk in kleinschalig cultuurland met houtwallen en bosjes, maar ook op heidevelden, in bossen, dorpen en steden. Daarin kwam verandering in de jaren tachtig, lokaal al eerder (Drenthe: Pot & van Manen 2009). Medio jaren negentig waren bossen, besloten cultuurland zonder boerderijen en heidevelden in het binnenland zo goed als ekstervrij (van Manen 2012), terwijl afname in halfopen cultuurlandschappen troef was. Vermoedelijke oorzaak was vestiging en toename van Havik en Buizerd, al is niet uitgesloten dat de voortgaande intensivering van agrarisch landschap ongunstig was voor Eksters. In de Amsterdamse Waterleidingduinen (400 ha) nam de Ekster pas na 1975 sterk toe na het stoppen van de jacht. In de jaren tachtig stabiliseerde de groei, vermoedelijk deels onder druk van de toenemende Zwarte Kraai. In de jaren negentig zette een sterke afname in na vestiging van Buizerd en Havik. De recente populatie omvat 10–20 paren, waar dat er ooit 500–600 waren (Koning 2012). Dat de legselgrootte in 1957–2010 zo goed als constant bleef, wijst erop dat voedselbeschikbaarheid, tenminste in het voorjaar, geen probleem vormde (F. Koning). In open cultuurland vestigden Eksters zich op nieuwe plekken, zoals beplanting langs aangelegde snelwegen. Naarmate zulke bosstroken hoger worden (en geschikt voor vestiging van Havik en Buizerd), verdwijnen de Eksters doorgaans. In grotere dorpen en steden namen de dichtheden aanvankelijk sterk toe (vertienvoudiging in Alkmaar in 1984–2004; Scharringa *et al.* 2010) en ble-

ven ze daarna hoog. Door verstedelijking bleef de afname van de Nederlandse broedpopulatie betrekkelijk gering (vermindering met een kwart in 1990–2015; BMP).

Winter

Voorkomen

De winterspreiding is iets ruimer dan in de zomer maar verder identiek. Net als in de broedtijd komen hoge dichtheden voornamelijk ten westen van de lijn Texel-Arnhem voor, maar de winterspreiding is wat diffuser. Steden komen soms goed (Almere, Lelystad, Rotterdam), soms ook minder scherp omlind naar voren. Dit kan een gevolg zijn van dispersie van jonge vogels, die vanuit hun stedelijke geboorteplaats uitzwerfen.

Veranderingen

Vergeleken met de situatie omstreeks 1980 vond uitbreiding vooral in Zuid-Holland en Zeeland plaats, grotendeels in destijds schaars bezette gebieden. Afnames zijn het meest opvallend in Noordoost-Nederland. Tellingen op vaste routes eind december (PTT) geven een forse reductie aan in de jaren tachtig, gevolgd door een lichte verdere daling.

Willem van Manen

Summary

Eurasian Magpie is nowadays mainly confined to urban areas and, to a lesser extent, farmland. The species has almost vanished from wooded areas, heathland and coastal dunes, but this was partly counterbalanced by expansion into formerly open areas and increasing urban densities.

Ekster

vogelatlas.nl/ekster

Broedparen

45.000-65.000

Winteraantallen

150.000-250.000

BEZETTE BLOKKEN

broeden

1973-1977 (90%)

1998-2000 (95%)

2013-2015 (95%)

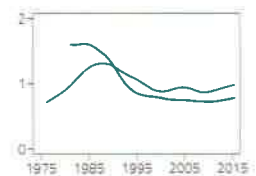
winter

1979-1983 (97%)

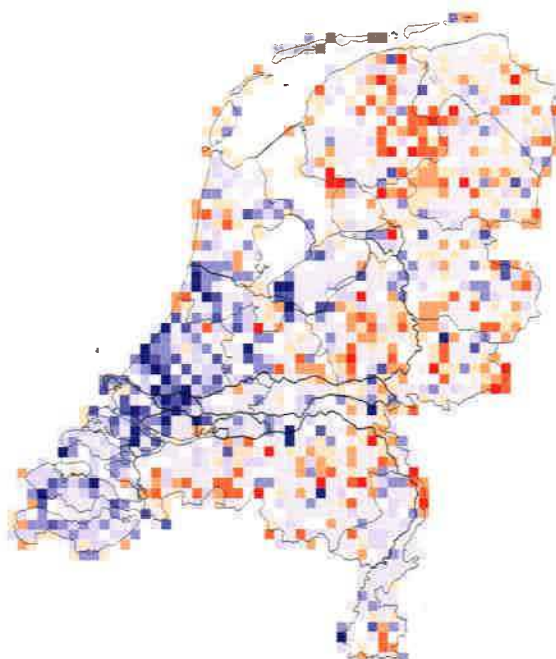
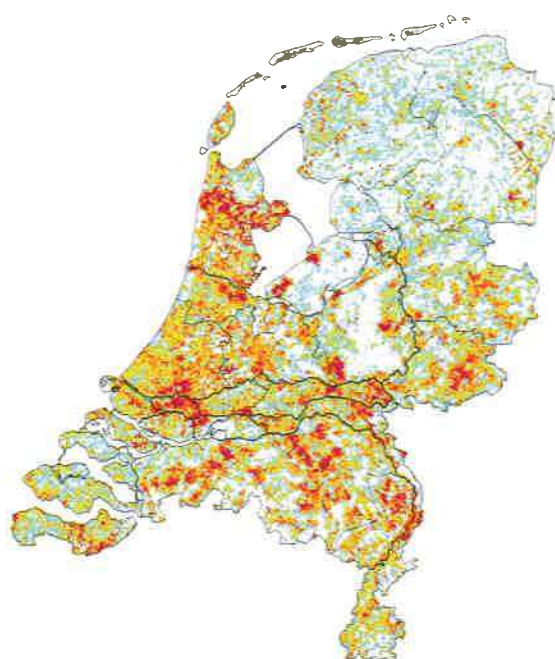
2013-2015 (95%)

TRENDS IN AANTALLEN

— broeden — winter

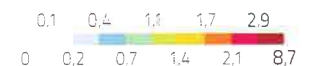

☆ Carolyn Vermaalen; Gerrit van Weessel; m.; Gert Ottens; Peter van Nies

WINTERVOGELS

<< Relatieve dichtheid wintervogels 2013-2015.

< Verandering winteraantallen 2013-2015 vs 1979-1983 in klassen.

